ozone.bg

БЪЛГАРСКОТО ТЕХНИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО В АРХИВНИТЕ ДОКУМЕНТИ

ИЗДАТЕЛСТВО НА БАН
„Проф. Марин Дринов“

ИЗДАТЕЛСКИ ЦЕНТЪР
Русенски университет „Ангел Кънчев“

ozone.bg

Посвещава се на 145-ата годишнина
на Българската академия на науките
и на 130-ата годишнина
на Федерацията на научно-техническите
съюзи в България.

ozone.bg

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
РУСЕНСКИ УНИВЕРСИТЕТ „АНГЕЛ КЪНЧЕВ“

БЪЛГАРСКОТО ТЕХНИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО В АРХИВНИТЕ ДОКУМЕНТИ

Съставители и научни редактори
акад. Васил Сгурев и чл.-кор. Христо Белоев

СОФИЯ • 2015

ИЗДАТЕЛСТВО НА БАН
„Проф. Марин Дринов“

РУСЕ • 2015

ИЗДАТЕЛСКИ ЦЕНТЪР
Русенски университет „Ангел Кънчев“

ozone.bg

Съставители и научни редактори на книгата „Българското техническо дружество в архивните документи“ са академик Васил Сгурев, председател на Отделението за инженерни науки към Българската академия на науките, и член-кореспондент Христо Белоев, ректор на Русенския университет „Ангел Кънчев“ и председател на Съюза на учените в България – клон Русе.

Съставителите изказват благодарност на Регионалната библиотека „Любен Каравелов“ – Русе, и Държавния военноисторически архив – Велико Търново, за предоставените архивни документи.

© Акад. Васил Стоянов Сгурев, чл.-кор. Христо Иванов Белоев,
съставители и научни редактори, 2015
© Доц. Анелия Владимирова Манукова-Маринова,
художник на корицата, 2015
© Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2015
© Издателски център при Русенския университет „Ангел Кънчев“, 2015

ISBN 978-954-322-814-0
ISBN 978-954-712-626-8

ozone.bg

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДИСЛОВИЕ 7

ВЪВЕДЕНИЕ 15

ГЛАВА 1
Град Русе в годините след Освобождението от османска власт 17

ГЛАВА 2
Българското техническо дружество във вестник „Славянин“ 27

ГЛАВА 3
Българското техническо дружество в архивните документи
на Държавния военноисторически архив – Велико Търново 77

ГЛАВА 4
Материали и спомени за Българското техническо дружество 148

ГЛАВА 5
Устав на Руското техническо общество и съпоставка на същия с Устава
на Българското техническо дружество, публикуван във вестник
„Славянин“ 164

ПРИЛОЖЕНИЯ 181

Приложение № 1. Обобщение на архивните документи, пряко свързани
със създаването и дейността на Българското техническо дружество 181

Приложение № 2. Архивните документи за Българското техническо
дружество в публикации на някои български автори 184

Приложение № 3. Несъответствия между някои твърдения в публикации
за Българското техническо дружество и архивните документи за това
дружество 186

ВМЕСТО ЗАКЛЮЧЕНИЕ 193

ПОКАЗАЛЕЦ НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ АРХИВНИ ДОКУМЕНТИ 195

ЛИТЕРАТУРА 200

ozone.bg

ПРЕДИСЛОВИЕ

Проблемът за началото на организираното движение на инженерно-техническата общност в България десетилетия наред е в дневния ред на българските инженери и техници. Дълго време се е считало, че това начало е 1893 г., когато в град София е основано Българското инженерно-архитектно дружество (БИАД).

През 1965 г. в кандидатската си (докторската) дисертация [1], а и в други следващи свои публикации, д-р инж. Ради Боев дава съвременен прочит на историята на Българското техническо дружество (БТД), основано през 1885 г. в град Русе. То много често – и по време на създаването си, и след това, е наричано „Техническо общество". След 1965 г. интересът към това дружество постепенно започва да се увеличава и то се дискутира в публикациите на редица изследователи, такива като Лариса Чакалова [2], Боян Драгоев [3], доц. д-р Младен Цонев [4], и в най-голяма степен – в книгите на варненския изследовател на историята на техниката и флотското дело Иван Алексиев [5, 6]. Расте обществеият интерес и към отделните забележителни деятели и учредители на БТД в Русе, такива като Зинови Рожественски, Симеон Ванков, Павел Кузминski, Константин Божков и др. Ръководството на Федерацията на научно-техническите съюзи (ФНТС) в България през 80-те години на миналото столетие взе решение за начало на организираното движение на инженерно-техническата общност в България да се счита 1885 г. – годината на създаване на БТД. В този смисъл понастоящем ФНТС е пряк наследник както на русенското БТД от 1885 г., така и на софийския БИАД от 1893 г. Въведен е и „Ден на благодарността към ветераните", който всяка година се чества от ФНТС и неговите структури на 26 март – деня на първото организационно заседание на новоучреденото през 1885 г. „Русенско техническо общество".

И докато за самото БТД е писано не малко, и като правило справедливо, то източниците и документите, върху които са базирани тези публикации, са ограничени на брой, разпръснати са в различни хранилища и в повечето случаи са труднодостъпни. Това води до различаващи се интерпретации на различни събития и на действащите в тях лица. Към това следва да се добави фактът, че през последните години броят на новооткритите архивни документи за БТД почти не се е увеличил.

Като се има предвид всичко това, Отделението за инженерни науки (ОИН) на БАН, заедно с Русенския университет „Ангел Кънчев", предприеха съвместна инициатива да се съберат в един сборник всички известни автентични архивни документи от периода на основаването и дейността на БТД.

---

[1] **Боев, Р.** Военният флот на България 1879–1900 г. София: ДИ „Техника", 1969.
[2] **Чакалова, Л.** Генерал Симеон Ванков. Биографичен очерк. София: ДВИ, 1973.
[3] **Драгоев, Б.** 100 години НТС в Русе. Русе: ОС на НТС, 1985.
[4] **Цонев, М.** За белите петна в историята на НТС. НО, № 3, 26.03.2010 г.
[5] **Алексиев, И.** Омаяни от кораби мъже. Том I. Варна: ИК „Морски свят", 2006.
[6] **Алексиев, И.** Храм на знания технически. Българското техническо дружество в Русе 1885 г. Варна: ИК „Морски свят", 2010.

ozone.bg

Едновременно с това се положиха значителни усилия по намиране на нови документи в съответните архиви на Русе, Варна, Пловдив, София и Велико Търново. Такива бяха открити, но не толкова много и не толкова значими, колкото се очакваше. Резултатите от тези усилия са налице чрез настоящата книга. Извън нея останаха редица документи, които имат по-далечно отношение към Русенското техническо дружество.

По степен на достоверност документите в настоящата книга могат да бъдат разделени на следните групи:

– Първа група, включваща архивните документи от официалните държавни институции от онова време, такива като Държавния военноисторически архив (ДВИА) в град Велико Търново. Те имат безусловно най-висока степен на достоверност;

– Втора група, включваща документи от тогавашния открит печат. Към тях може да бъде отнесена поредицата статии и дописки, публикувани в русенския вестник „Славянин". Тъй като са писани по следите на събитията, те имат немалка степен на достоверност, но тя е по-ниска от тази на предидущата първа група. Това е така, защото в тях са възможни пропуски и неточности в отразяване на събитията, както и непреднамерени субективни грешки;

– Трета група, включваща спомени на дейци на БТД и материали, писани много години след описваните събития. Такива са „Бележките и спомените по морската ни част" [7] на Константин Божков, публикувани във Военноисторическия сборник (Варна), бр. 13 през 1933 г., както и публикацията на Богдан Ганчев за ролята на флота, в която се споменава за БТД (Списание на БИАД, София, бр. 30–34/1912 г., с. 304–305).

Достоверността на тези спомени не може да бъде висока, ако те са писани „по памет" от човек на около 75-годишна възраст, както е случаят с публикация [7]. Ако обаче сведенията в тези спомени са взети от дневник, записите в който са правени по времето на събитията, то тяхната достоверност може и следва силно да нарасне.

В книгата „Храм на знания технически. Българското техническо дружество в Русе 1885 г." [6] на с. 92, т. 218, авторът Иван Алексиев твърди, че през 1981 г. е получил от внучката на К. Божков неговия личен дневник с черни корици, август 1878 – март 1930 г., в който се съдържат много сведения за историята на техниката в България. Проучванията показват, че покойният писател Николай Хайтов също е имал достъп до този дневник, който понастоящем, по една или друга причина, е недостъпен за ползване. А за историята на техниката в България най-общо, и на БТД – в частност, е важно дневникът да бъде достъпен за ползване. Дотогава остават съмнения в точността на посочения от К. Божков в [7] списък на членовете на БТД, поради което, по мое мнение, е целесъобразно засега той да бъде наричан „списък на Божков".

В целта на съставителите на настоящата книга не влиза задачата те самите да пишат история на БТД. Но работата с архивните материали неволно води до факти и интерпретации, които могат да бъдат полезни на читателите при тяхното собствено осмисляне на архивните материали. Те могат най-кратко да бъдат описани по следния начин:

1) Защо в Русе, и защо през 1885 г., възниква Българското техническо дружество? Отговорите на тези въпроси могат да се получат по естествен начин, ако се има

---

[7] **Божков, К.** Бележки и спомени по морската ни част. ВИС, бр. 13, 1933.

ozone.bg

предвид, че в тези първи следосвобожденски години Русе е най-големият, най-индустриалният и най-европейският град на Княжество България. В неговия военен арсенал – единствен тогава в страната, и в Дунавската флотилия и Морската част работят значително количество български и чуждестранни инженери, техници, механици, флотски и армейски офицери. Така че възникването по това време и на това място на първото техническо дружество в България е напълно закономерен и естествен процес.

В глава първа на настоящата книга читателят има възможност да се запознае с кратко описание на град Русе в годините след Освобождението от османска власт.

2) Даже беглият преглед на публикуваните архивни документи потвърждава справедливостта на версията на варненските изследователи Ради Боев и Иван Алексиев за голямата роля, която са изиграли флотските офицери и механици за възникването и дейността на БТД. От тези документи следва, че активните членове на дружеството не са толкова много: командващият Флотилията капитан-лейтенант Зинови Рожественски, командващият военния арсенал капитан инж. Симеон Ванков, механикът на пристанището капитан инж. Павел Кузминski, механикът Константин Божков, както и собственикът и главен редактор на вестник „Славянин" Тодор Хаджи Станчев. Развитието и съдбата на дружеството се преплита тясно с дейността на всеки един от тази петорка и това личи добре от архивните документи – почти само техните имена се срещат в тях. Без решаващите усилия и настойчивост на З. Рожественски не би могло да се стартира и развие дейността на техническото дружество. В Русе 27-годишният кап. С. Ванков е вече инженер с опит в армията и военната техника. През октомври–декември на същата 1885 г. той командва едновременно Дунавската флотилия и Морската част, и единствения по онова време български арсенал в град Русе, които изиграват забележителна роля в спечелването на Сръбско-българската война. И неслучайно кап. С. Ванков е избран за пръв и единствен председател на техническото дружество. Идването на българска служба на известния руски механик-инженер, дългогодишен изобретател и успешен деец на Руското техническо общество (РТО) Павел Кузминski изиграва голяма роля във формирането на БТД и неговата следваща дейност. Макар още неутвърдил се в професионален план, и Константин Божков се включва в работата на дружеството и чрез своите статии във вестник „Славянин" и отпечатаните по-късно „Спомени" [7] дава възможност да се документира историята на дружеството. И последен по ред, но не и по значение, следва да се отбележи Тодор Хаджи Станчев, без популяризаторската роля на когото БТД щеше да се превърне в инициатива на съмишленици, останала неизвестна извън техния тесен кръг. На първите четирима от тази група предстои през следващите десетилетия да изиграят значима роля в развитието на науката, техниката, военните и държавните дела в България и Русия. Тяхната съвместна работа дава възможност през краткия четиримесечен период от съществуването на БТД то да се изяви и позиционира като легитимен представител на инженерите и техниците в Княжество България по онова време. Разбира се, това са конкретни хора в различна възраст и с различни съдби, стремежи, характери и страсти, водещи в някои случаи до сблъсъци и конфликти помежду им. Добре известно е от биографиите на З. Рожественски и П. Кузминski, че и до, и след техния „български период" на дейност същите проявяват твърд характер, съчетан често с изострена емоционална

ozone.bg

чувствителност, въвличаща ги в конфликти. Тези черти на характера много скоро се проявяват и на българска почва. Към май 1885 г., без особени основания, между тях възниква ненужен и постоянно ескалиращ конфликт, който, според архивните документи, се отразява пагубно както върху работата на Флотилията и техническото дружество, така и върху тяхната по-нататъшна съдба в България. К. Божков е изцяло на страната на П. Кузмински и това е добре отразено в неговите публикации и спомени [7]. В статиите на Тодор Хаджи Станчев се усеща известна симпатия към дейността на кап. С. Ванков.

Публикуваните документи не дават възможност да се твърди, че работата на един от петимата активни членове на БТД многократно надвишава дейността на останалите. За подобни твърдения са нужни документи, които да осветяват подробно функционирането на дружеството и взаимодействието между неговите активни членове, а такива засега липсват. Независимо от това, в книгата си „Храм на знания технически“ [6] авторът И. Алексиев отделя цяла глава от 30 страници – от 52 до 82, в която твърди, че за скромно участие на председателя на БТД кап. С. Ванков са дадени щедри почести, а за изключителния си принос П. Кузмински е получил пренебрежение. Тази оценка се пренася и върху „руския“ период от живота и творчеството на тези двама изтъкнати дейци, с обидни за кап. С. Ванков епитети и твърдения и с политически привкус, нагоден към сегашната българска действителност.

Никъде в публикуваните документи на БТД няма сведения за някакви конфликти и съперничество между кап. С. Ванков и П. Кузмински. Очевидно е, че те са поддържали помежду си нормални човешки и професионални отношения. Може да се препоръча на любознателните читатели да се запознаят с наличната в тази книга архивна документация и сами да преценят доколко са справедливи отправените срещу кап. С. Ванков тежки обвинения, съдържащи се в споменатата книга [6] на И. Алексиев.

За чест на съвременните български инженери и изследователи следва да се отбележи, че те винаги са се отнасяли с уважение към тези двама изтъкнати дейци на БТД и на българската и руската наука и техника и не са противопоставяли дейността на единия срещу дейността на другия. Такава е позицията и на съвременните руски изследователи и историци на науката и техниката.

3) Съществуват немалко неясноти по програмните, уставните и учредителните документи на дружеството. Сведения за тях се съдържат в публикациите във вестник „Славянин“ и в „Спомените“ [7] на К. Божков. В няколко броя на този вестник е описана версия на устава на БТД, за която няма данни доколко съответства на реалния устав на дружеството. В „Спомените“ си К. Божков твърди, че уставът на БТД е написан от П. Кузмински на база на Устава на Руското техническо общество (РТО). Възможно е, но тогава възниква въпросът доколко човек, който е само от два месеца в България, е научил толкова добре българския език, че е в състояние самостоятелно да разработи и адаптира устава на РТО за нуждите на БТД. По-вероятно е това да е осъществено от някаква група, в която участват и българи. Но засега всички тези предположения си остават твърдения, недоказани чрез съответни архивни документи.

За улеснение на читателите в глава пета на настоящата книга е публикуван без превод Уставът на РТО и е направено сравнение на същия с версията във вестник „Славянин“. От това сравнение следва, че в някои места българската версия е поч-

ozone.bg

ти буквален превод от устава на РТО, но в други се забелязват и немалки разлики.

Освен устава, липсват каквито и да е други учредителни документи на дружеството.

4) Тъй като в някои публикации е посочено различно време на учредяване на БТД, то си заслужава този момент от историята на дружеството да се уточни възможно най-точно на базата на наличните документи.

Във вестник „Славянин", бр. 103, с. 412 от 28.03.1885 г., се съобщава, че „на 26 того новосъставеното Техническо общество в града ни, държа първото си заседание, в което се реши…". Тъй като в дневния ред на заседанието не са предвидени обсъждания и решения по учредяване на дружеството и в текста се използва терминът „новосъставено", т.е. вече учредено, то достатъчно уверено може да се твърди, че това заседание не е учредително, а организационно, при това първо за БТД. Това означава, че съставянето (учредяването) на БТД следва да се търси в периода преди 26.03.1885 г.

От друга страна, във вестник „Славянин" от 26.02.1885 г., с. 368, се съобщава, че „в града ни е проектирано да се състави едно Българско техническо общество", т.е. към тази дата дружеството още не е учредено.

Следователно, с висока степен на достоверност може да се твърди, че БТД е съставено (учредено) в периода от 27.02.1885 г. до 25.03.1885 г. На въпросите къде, кога, как, от кого и по какъв начин са осъществени учредителните процедури по създаването на БТД, засега липсват точни отговори, които да се основават на първични архивни документи. Настойчивите опити на съставителите на настоящата книга да намерят нови документи за изясняването на учредителния период от историята на БТД в различни хранилища в градовете Русе, Варна, Велико Търново и София се оказаха безуспешни.

5) В намерения в ДВИА – град Велико Търново, и новопубликуван в настоящата книга документ № 27 се съдържа Приказ 756/15 юли 1885 г., данни от който могат да послужат за оценка на работата на БТД и за началото на затихване на неговата дейност. В този приказ (заповед), подписан от капитан-лейтенант З. Рожественски, се съобщава:

„Морското събрание, заседавало на 15 юли, постанови:

……..

3. Отлага въпроса за предаване на средствата на Събранието за ползване от Техническото общество, тъй като Обществото до днес не е работило достатъчно (от руски език „не состоялось".

Капитан-лейтенант: (п) Рожественски"

Руският термин „не состоялось" на български може да има различни нюанси, като „не се е получило", „не е работило достатъчно", „работило е лошо", „не е постигнало целите си" и т.н. Какво точно е имал предвид кап.-лейтенант З. Рожественски няма как да узнаем, но е очевидно, че неговата оценка, отразена в този официален документ на Флотилията, не може да се разглежда като положителна. По-скоро обратно. Дали това се отнася до последните един-два месеца, или до цялостната дейност на дружеството, документално не може да се установи. Възможно е тази оценка да е емоционално повлияна от конфликта на З. Рожественски с неговия съгражданин

ozone.bg

П. Кузмински – конфликт, безсмислен по същество.

Едно е документално ясно – БТД е съществувало до 15.07.1885 г. и затихването и прекратяването на дейността му следва да се търси след тази дата. Приказ 756/15 юли 1885 г. е последният досега известен официален документ от 1885 г., в който се споменава името на Техническото общество, като все още съществуващо дружество. След тази дата няма никакви архивни материали, в които да се описва някаква негова дейност. Следователно, засега коректният отговор на въпроса „кога е прекратена дейността на БТД“ е „след 15 юли 1885 г.“.

В Документ № 72 е поместена фотографията на П. Кузмински, на гърба на която има следния надпис, собственоръчно написан на руски език – „На Ганчо Йончев – хазяина, където се е основало (от руски език „состоялось“, б.а.) Българското техническо общество“. Надписът е датиран на 16.10.1885 г. Следователно не може да се направи категоричен извод, че БТД към тази дата е продължавало да функционира. По-скоро обратното.

Датата 16.10.1885 г. е малко преди започването на Сръбско-българската война. Поради това с голяма вероятност може да се твърди, че началото на войната е максималният срок, до който може да се търси дейност от страна на БТД. Сръбско-българската война окончателно разделя съдбите на активните участници в БТД – в началото на август с.г. П. Кузмински е арестуван, в началото на септември е уволнен от Флотилията К. Божков, в края на септември с.г. З. Рожественски и другите руски флотски офицери са отзовани от царското правителство и напускат България. Капитан С. Ванков поема тежките задължения да командва едновременно военния арсенал в град Русе и Дунавската флотилия и Морската част, чиято ефективна военно-техническа дейност по време на войната е така добре описана в публикуваната в настоящата книга статия във вестник „Славянин“, бр. 82 от 06.03.1886 г., с. 323. Значителна част от членовете на БТД, според списъка на К. Божков, също са се поставили в услуга на българската армия. При това положение едва ли по време на или след войната ще се намери някой, който да е отделял време за БТД. На 16.10.1885 г. за последен път е споменато името на БТД през 1885 г., а и до 1912 г.

Липсват документални данни, че след 1885 г. някой от основните участници в работата на БТД (с изключение на К. Божков, който след близо 50 години публикува своите „Спомени“ [7]) е обсъждал или описвал дейността на БТД от 1885 г. Това се отнася и за С. Ванков, П. Кузмински и З. Рожественски, които в цялата си по-нататъшна дейност не са пожелали да коментират работата на БТД. За съжаление!

6) Вместо да се търсят отговори на въпросите кога точно е учредено БТД и кога е прекратена неговата дейност – засега това документално не е изяснено, по-целесъобразно е да се определи колко дълго то е съществувало и осъществявало дейност.

По документи това е поне от 26.03.1885 г. и до 15.07.1885 г., т.е. не по-малко от 3 месеца и 20 дни. Ако се предположи, че БТД е учредено веднага след 26.02.1885 г., то този срок се увеличава приблизително до 4 месеца и 20 дни. Усреднено може да се приеме, че дружеството е съществувало поне четири месеца. Ако в бъдеще се докаже, че е имало дейност след 15.07.1885 г., то тогава този срок следва да се увеличи съответно.

Документално е доказано, че през този четиримесечен срок БТД е осъществило следната дейност:

ozone.bg

– Първо организационно заседание на 26 март 1885 г.;

– Тържествено откриване на Техническото дружество на 6 април 1885 г.;

– Съобщение от инженер-механика М. Голубятников в присъствие на членовете на дружеството на 5 май 1885 г.

В спомените си [7] К. Божков пише в множествено число за публични сказки, но няма данни за друга публична изява, освен тази на М. Голубятников.

Малка или немалка е тази дейност за четиримесечния период, читателят сам ще прецени. По-горе бе отбелязано, че З. Рожественски я счита за недостатъчна.

7) В настоящата книга са публикувани и три статии от вестник „Славянин“: Документ № 7 (бр. 65 от 15.12.1884 г., с. 257), Документ № 8 (бр. 67 от 19.12.1884 г.) и Документ № 9 (бр. 71 от 03.01.1885 г.). Те нямат пряко отношение към Техническото дружество, но са посветени на изключително важния проблем за тогавашното професионално обучение по нашите земи, от което се е интересувало и Техническото дружество. Колкото и необичайно да изглежда, но някои констатации и препоръки в тези статии не са загубили актуалността си и до наши дни, когато страната ни изпитва немалки затруднения в областта на професионалното обучение.

В първата от тези статии се съобщава, че „като имаме предвид, че се откриват две технически школи при двата тук арсенала, морски и артилерийски, ще си позволим вкратце да направим някои забележки върху тях, за което мислим при откриването им за пръв път в Българско…“. Първата от тези школи – морската, се ръководи до май 1885 г. от П. Кузмински, а втората – във военния арсенал, от кап. С. Ванков. Работата на морската школа е подробно описана в „Спомените“ на К. Божков [7], а във вестник „Славянин“, бр. 77 от 19.01.1885 г., е публикувана статия за посещение на Русенския военен арсенал и за неговата цялостна успешна дейност.

И друго. Тези създадени „за пръв път в Българско“ школи могат да се разглеждат като праобрази и предшественици на преместената от Русе във Варна морска школа, по-късно морско училище за висше техническо образование, както и на инженерното университетско образование в град Русе.

8) И нещо твърде любопитно. В Документ № 37 (Приказ № 513/03.05.1885 г.), в оригиналния текст се среща руският израз „сдать товарищу председателя Технического общества капитану Кузминскому…“. „Товарищ председателя“ от руски език се превежда заместник-председател. Следователно чрез Приказ № 513 Кузмински се определя като заместник-председател на Техническото дружество, но капитан З. Рожественски не се е съгласил с това твърдение. Той е зачертал заместник-председател и е написал „домакин на Общото събрание“. Този приказ посочва конфликт между З. Рожественски и П. Кузмински. Остават отворени въпросите дали П. Кузмински е знаел за първоначалния текст на Приказ № 513, и дали в действителност е бил заместник-председател. Може да се изгради хипотеза, че БТД е имало освен председател – капитан С. Ванков, но и заместник-председател – капитан П. Кузмински. За съжаление, архивни доказателства за това не са намерени.

9) Цялостното запознаване с всички налични архивни документи за БТД, публикувани в настоящата книга, предизвиква повече въпроси, отколкото отговори. Няма точни данни за това кога, как и от кого е било замислено „Техническото общество“ – първото документирано сведение за него е едва от 05.01.1885 г. Кои са били инициаторите, какви начални разговори са провеждани и как, кога и къде са оформя-

ozone.bg

ни учредителните документи (протоколи, устав, програма, списъчен състав и т. н.), къде и кога е осъществен учредителният акт, имало ли е правила за вътрешния ред, събиран ли е персонален членски внос от редовните членове и как е документиран, правени ли са опити за гражданско-административна регистрация на дружеството, или е било достатъчно разрешението на военния министър за членуване в него и на офицерския състав – всичко това са въпроси, за които понастоящем няма документално потвърдени отговори. Опитите за намиране следи от гражданско-административна регистрация на дружеството не доведоха до успех. Въпроси от подобен характер могат да се зададат и за периода на активната работа на дружеството, когато са документирани трите негови изяви, както и за затихването и прекратяването на неговата дейност. Защо, например, в „Спомените“ [7] на К. Божков са описани много битови и други второстепенни подробности, а не е дадено по-подробно описание за техническото дружество, неговото учредяване и функциониране. И това на фона на добре описаната дейност на много други неправителствени организации (НПО), възникнали преди и по време на БТД в Княжество България и Източна Румелия.

Не бих искал у читателите да се създаде впечатление, че чрез тези редове се внушава негативизъм, че се прави опит да се подцени дейността и значението на БТД за организираното движение на инженерите и техниците в България. Тази негова роля и значение са добре отразени в много публикации, описани са в основни линии правилно и справедливо и едва ли е необходимо те да се повтарят. Друг е въпросът, че в много от тези публикации авторите не се придържат достатъчно точно към наличната архивна документация за събитията и за участващите в тях личности, че тези публикации „обрастват“ с редица произволни описания и подробности, че се съчиняват оценки, приписват се несъществуващи дейности на едни или други лица, и всичко това не се основава на наличния архивен материал. Разбира се, че разшифровката на историческите събития не може да се осъществи без предлагане на хипотези, които по-късно се потвърждават или опровергават, но винаги трябва да се прокарва ясна линия между доказано събитие и лансирана хипотеза. Но е вярно също така, че много често читателите харесват, когато публикациите са наситени с „литературни добавки“, които ги правят по-достъпни и по-ясни. Разбира се, ако това не се превръща в художествена литература.

Ако настоящият сборник от архивни документи стимулира създаването на нови, по-добри интерпретации на историята на БТД, на нови хипотези за отделни събития и личности, ако той повиши интереса към тази наша забележителна българска организация, то съставителите на предлаганата книга ще считат своята задача за изпълнена.

Ние сме малка страна в огромния глобализиращ се свят и ако искаме да се съхраним и да запазим своята идентичност, трябва да се научим да уважаваме материалните и духовните постижения на своите предшественици. Това важи в голяма степен и за общността на инженерите и техниците у нас.

Русенското техническо дружество от 1885 г. е ярко постижение в следосвобожденска България, блестящ пример за духовно издигане, патриотизъм и уважение към Отечеството. Такова трябва да остане името му и за следващите поколения българи.

25.01.2015 г. Акад. Васил Сгурев
София

ozone.bg

БЪЛГАРСКОТО ТЕХНИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО В АРХИВНИТЕ ДОКУМЕНТИ

Съставители и научни редактори
акад. Васил Сгурев и чл.-кор. Христо Белоев

Българска
Първо издание

Езикови редактори: **инж. Генчо Иванов, доц. д-р инж. Анелия Манукова-Маринова**
Дизайн и предпечатна подготовка: **доц. д-р инж. Анелия Манукова-Маринова**
Коректор: **инж. Йовка Райчева**

Формат 176×250 mm
Печатни коли 12,75

Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“
1113 София, ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 5

www.baspress.com
ISBN 978-954-322-814-0

Издателски център при Русенския университет „Ангел Кънчев“
7017 Русе, ул. „Студентска“ № 8

www.uni-ruse.bg
ISBN 978-954-712-626-8